

СТРИГІНА О.А., канд. фіз.-мат. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

КЛАСИЧНІ МОДЕЛІ НАЙВАЖЛИВІШИХ РИНКІВ: РОБОЧОЇ СИЛИ, ГРОШЕЙ ТА ТОВАРІВ

Проведений аналіз ринків робочої сили, грошей та товарів на основі класичної теорії Джона Кейнса. Розглянуті умови, за яких відбувається рівновага на ринках. Всі три ринки розглянуті нерозривно один від одного, так як дисбаланс на одному із них приводить до зміни балансу на інших.

Ключові слова: модель, виробнича функція, пропозиція, граничний продукт, рівновага.

У 1936 р. відомий англійський економіст Джон Кейнс висунув нове пояснення дії механізмів ринкової економіки. Він стверджував, що ринкова система сама по собі не здатна забезпечити повну зайнятість, що повна зайнятість швидше випадкова, ніж закономірна, що держава повинна проводити особливу політику для досягнення повної зайнятості. Ринок товарів за Кейнсом виглядає інакше, ніж в класичній моделі, – закон Сея у Кейнса перевернений і має вигляд: *попит створює пропозицію*. На ринку робочої сили у Кейнса повна зайнятість не обов'язкова, і сама модель Кейнса значно складніша за класичну.

Ринок робочої сили. У класичній моделі приймаються наступні **аксіоми**:

а) фірми вільні при наймі робочої сили, тобто можуть вільно наймати звільняти робітників;

б) за інших рівних умов граничний продукт праці знижується у міру зростання робочої сили;

в) пропозиція робочої сили зростає із зростанням реальної заробітної платні.

Модель цілком можна розглянути на прикладі якої-небудь типової фірми. Хай $y = F(\bullet, L)$ – її виробнича функція, L – величина трудових ресурсів, що споживаються фірмою, тобто робочої сили. Граничний продукт праці є $\partial F / \partial L$. Умова "б" є загальна вимога до виробничих функцій і відомая як закон спадної віддачі праці, який має вигляд $\partial^2 F / \partial L^2 < 0$.

Із загальної теорії фірми відома умова рівноваги для фірми по трудових-ресурсах:

$$v(\partial F / \partial L) = p, \quad (1)$$

де v – ціна продукції, що виробляється, p – ставка заробітної платні. Неформально умова (1) дуже зрозуміла: якщо при даній величині L має міс-

це нерівність $v(\partial F / \partial L) > p$, то вигідно найняти ще одного працівника, оскільки ціна додаткового продукту, який ним вироблений, більша за його зарплатню; якщо ж вірна протилежна нерівність, то треба скоротити працівника. Відношення p/v називається *реальною заробітною платнею*. Його економічне значення – скільки одиниць товару, що вироблений, може купити робітник на свою зарплату.

Сумарний попит L^D на робочу силу і зайнятість – це, по суті одне і те ж саме. Хай L^S позначає сумарну пропозицію робочої сили. Приблизні залежності L^D і L^S від реальної заробітної платні p/v показані на мал. 1. Рівновага на ринку праці характеризується рівністю попиту L^D і пропозиції L^S . Хай $(p/v)^*$ і L^* – відповідно реальна заробітна платня і сумарний попит на робочу силу, тобто зайнятість при рівновазі.

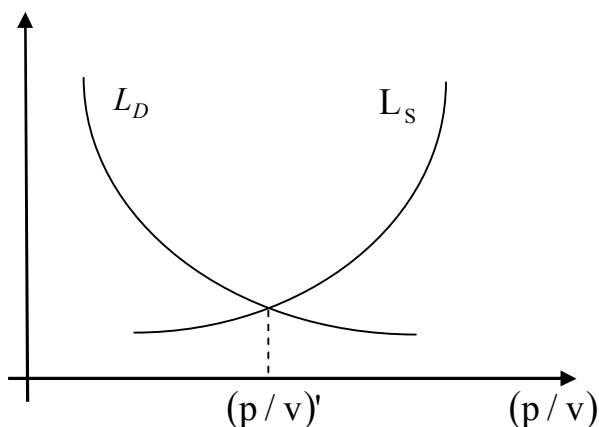

Рис. 1

Класичне пояснення стійкості рівноважного стану таке. При перевищенні реальної заробітної платні рівноважною, тобто при $p/v > (p/v)^*$, виникає надмірна пропозиція робочої сили, що призводить до зменшення підприємцями заробітної платні p і тим самим і реальної заробітної платні p/v , тобто відбувається повернення до рівноваги. Якби виявилось $p/v < (p/v)^*$, то зменшилася би пропозиція робочої сили. Нестача робочої сили змусила би підприємців підвищити заробітну платню, а тим самим і реальну заробітну платню (p/v) , тобто відбулося б повернення до рівноваги.

Ринок грошей. Згідно кількісної теорії грошей попит на них визначається формулою $M = kPY$, де Y – національний продукт (всі готові товари і послуги, що вироблені в економічній системі); P – рівень цін k – деяка постійна. Існують два варіанти кількісної теорії грошей. Один з них виходить з рівняння обміну Фішера $MV = PY$, де V – швидкість обігу грошей, а M – необхідна кількість грошей для обслуговування розрахунків, тобто попит на гроші виражається формулою $M = PY/V$. Таким чином, константа $k = 1/V$. З цього рівняння випливає, що за інших рівних умов: чим більше товарів і послуг, тим більше треба грошей; чим вищі ціни, тим більше треба грошей; чим швидше обертаються гроші, тим їх треба менше. Що стосується пропозиції грошей, то вважається, що вона жорстко регулюється державою, яка визначає його, виходячи часто з позаекономічних вимог. Позначимо її M^S . Рівновага на грошовому ринку визначається рівністю $M^D = M^S$. Один з постулатів класичної грошової теорії свідчить, що грошовий ринок завжди знаходиться в рівновазі, що грошей завжди

рівно стільки, скільки економіці треба. З цього випливають, наприклад, наступні висновки:

1) друкуючи гроші, уряд сприяє підвищенню цін (бо величини Y і V набагато більш інерційні, ніж ціни);

2) вживаючи заходи по прискоренню обігу грошей, уряд сприяє зниженню цін (через збільшення швидкості обороту, що не дає зменшитися рентабельності).

Змінюючи норму відсотка, уряд (центральний банк) може впливати на величину k – із збільшенням норми відсотка зменшується k , і навпаки.

Ринок товарів. У класичній моделі діє так званий закон Сея. Цей закон утілює надзвичайно просту ідею про те, що сам процес виробництва товарів створює дохід, який в точності дорівнює вартості товарів, які вироблені. Якщо коротко, то *пропозиція створює попит*. Звідси випливає, що національний дохід Y повинен дорівнювати обсягу національних витрат E :

$$Y = E.$$

Але E є сума витрат домашніх господарств і фірм на споживання C і витрат фірм у формі інвестицій I . Національний дохід теж поділяється на споживання C і заощадження S . Звідси одержуємо умову рівноваги на ринку товарів: $I = S$, тобто попит на інвестиції повинен забезпечуватися обсягом заощаджень. Постулюється, що за інших рівних умов попит на споживацькі C і інвестиційні I товари залежить від норми відсотка $r - C(r), I(r)$, а саме, кожний попит спадає із зростання.

Висновок. Підсумовуємо опис всіх трьох ринків разом.

Ринок робочої сили. Попит $L^D = L^D(p/v)$, пропозиція $L^S = L^S(p/v)$, рівновага $L^D((p/v)^*) = L^S((p/v)^*) = L^*$.

Ринок грошей. Попит $M^D = PY/V$, пропозиція $M^S = const$, рівновага $PY/V = M^D = M^S$.

Ринок товарів. Попит $C = C(r)$, $I = I(r)$, обсяг заощаджень $S = S(r, L)$, рівновага $I = S$. Кожний з ринків характеризується своїми кривими попиту і пропозиції і точками рівноваги. Всі три ринки пов'язані один з одним. Варто якомусь з них вийти з рівноваги, як це відіб'ється на інших.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Экланд И. Элементы математической экономики./ М.: Мир, 1983.
2. Перегудов Ф. Введение в системный анализ./ Перегудов Ф.И., Тарасенко Ф.П. М.: Высш. Шк., 1989.
3. Пономаренко О.І. Системні методи в економіці, менеджменті та бізнесі/ Пономаренко О.І., Пономаренко В.О. К.: Либідь, 1995.